

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ОБЛІКІВ

Сучасні методи реєстрації злочинців, серед яких основне місце займає дактилоскопічний облік, успішно виконують поставлені перед ними завдання не один рік. Вперше дактилоскопічний облік в практику правоохоронної діяльності було запропоновано відомим англійським вченим-антропологом Ф. Гальтоном після того, як антропометричний метод реєстрації злочинців, розроблений французьким криміналістом А. Бертільоном, було в 1895 р. на П'ятому міжнародному пенітенціарному конгресі в Парижі запропоновано як єдиний метод реєстрації злочинців у всьому світі [3, 1014–1015]. В зв'язку з цим, міністерство внутрішніх справ Англії звернулося до Ф. Гальтона, щоб він вивчив пропозицію зазначеного конгресу відносно доцільності і можливості використання антропометричного методу реєстрації злочинців в Англії, яка останнім була підтримана. Однак він також зазначив, що може бути використано для реєстрації злочинців і інший метод, значно простіший і більш достовірний, ніж антропометричний, — дактилоскопічний. Цей метод було розроблено Ф. Гальтоном після ознайомлення з роботами В. Гершеля, який ще з 1858 р. дактилоскопію вивчав і використовував на практиці. Дослідження Ф. Гальтоном візерунків папілярних ліній дозволило йому зробити висновок про те, що вони протягом всього життя людини залишаються незмінними і різними за змістом. За його теоретичним розрахунком зустріч двох цілком однакових відбитків можлива в одному із 64 млрд випадків. У 1895 р. метод Ф. Гальтона одержав офіційне визнання; з цього часу в Лондоні почали користуватися при реєстрації злочинців дактилоскопією, яка спочатку використовувалася в комбінації з антропометрією. Після 1901 р. в Англії для реєстрації злочинців почали користуватися тільки дактилоскопічним методом.

У квітні 1914 р. учасники Першого міжнародного конгресу кримінальної поліції у Монако, розуміючи переваги, значно більшу простоту і достовірність дактилоскопічного методу реєстрації злочинців, ніж антропометричного, запропонували його використання у всіх країнах світу [4].

Таким чином, дактилоскопічний метод реєстрації злочинців успішно використовується в діяльності правоохоронних органів всього світу більше 90 років і, напевно, його будуть використовувати і в майбутньому, тому що на місці вчинення злочину завжди можна знайти сліди папілярних узорів рук людини, за допомогою яких є можливість ідентифікації особистості злочинця. Разом з тим для уникнення кримінальної відповідальності злочинці протягом терміну існування цього методу реєстрації здійснювали різні ушкодження на долонній поверхні своїх рук шляхом опіків чи пересадки кожі або навіть позбавлялися окремих чи всіх пальців на руках.

Поряд з дактилоскопічним методом реєстрації злочинців, завдяки сучасним можливостям і розвитку кібернетики, сьогодні можуть бути використані

й інші методи реєстрації злочинців, зокрема метод реєстрації злочинців за візерунком сітківки ока і за ознаками ДНК.

Метод реєстрації злочинців за візерунком сітківки ока неновий. Вперше виникла думка про використання його для реєстрації злочинців ще в 1924 р. у віденського криміналіста доктора Тюркеля після його ознайомлення з роботами окулістів, які в результаті багаторічних спостережень замітили різноманітність візерунків сітківки, що не змінювали свого малюнка протягом всього життя людини [1]. Завдяки цій ознаці окулісти могли впізнавати людину, яка раніше була у них на прийомі, не за ознаками зовнішніх рис обличчя, а за відповідною хворобою очей і ще більше за незмінною конструкцією візерунка сітківки ока.

Але єдиною складністю в той час, перед усім, була відсутність належної досконалої техніки для фіксації візерунків сітківки ока і таким чином неможливість проведення за допомогою цього методу ідентифікації особи. Використання фотозйомки сітківки ока в той час у зв'язку з недосконалим розвитком фотографії — громіздкою фотоапаратурою, малою світлочутливістю фотоплівки та із-за цього відносно великою витримкою ускладнювало процес створення банків даних за ознаками візерунків сітківки ока. Зазначені проблеми на деякий час призупинили дослідження, пов'язані з можливістю використання візерунку сітківки ока людини для реєстрації злочинців.

Сучасний стан розвитку методів і засобів криміналістичної техніки взагалі і кібернетики, яка успішно використовується в криміналістиці, зокрема дає можливість оперативно використовувати візерунки сітківки ока для реєстрації злочинців. Сучасні сканери дозволяють одержувати якісні візерунки сітківки ока у кольоровому відображенні, а комп'ютерні мережі — створювати подібні банки даних оперативно, якісно як на місцевому рівні, так і на рівні держави, за умови підключення всіх абонентів (наприклад, обласних, районних міст) в єдину республіканську комп'ютерну систему-банк даних. Доступ до подібних банків даних можуть мати всі суб'єкти системи і за необхідності оперативно використовувати дані банків комп'ютерної системи як для поповнення, так і проведення ідентифікації особистостей на місцях.

Іншим напрямком формування криміналістичних обліків для ідентифікації особи є створення банків даних за ознаками ДНК.

Перевага методу ідентифікації за ознаками ДНК в порівнянні зі всіма іншими методами полягає у тому, що для його застосування не обов'язково мати чіткі, наприклад, відбитки слідів пальців рук чи проби крові. Оскільки ДНК є присутнім у кожній живій клітині людського організму, її можна витягти з будь-якого зразка людської тканини чи рідини. Західні спеціалісти вважають, якщо навіть підозрюваний на місці вчинення злочину не залишив слідів власної крові або слідів пальців рук у вигляді потожирових виділень організму, то його все рівно можна буде впізнати, знайшовши, наприклад, найменші сліди шкірних покривів чи голівки волосся на одязі жертви чи поблизу від місця вчинення злочину.

Основним напрямком використання баз даних за ознаками ДНК можуть бути випадки розслідування тяжких злочинів проти особи, зокрема зґвалтування. На-

приклад, в Європі діє програма боротьби зі статевими злочинами, яка фінансується Європейським Союзом. Однією із генеральних ліній цієї програми є створення в межах Європи інформаційної системи баз генетичних даних, в роботі якої беруть участь більшість європейських країн, в тому числі і Росія [2, 50–52].

Створення банків даних за ознаками ДНК у нашій державі також можливо, наприклад, на базі Одеського обласного бюро судово-медичної експертизи — одного із провідних в Україні центрів проведення судово-медичних молекулярно-генетичних експертиз, які проводяться з 1992 р. Тут на кінець 2006 р. виконано більше 300 таких судових експертиз з кримінальних справ за вимогами працівників правоохоронних органів із 17 областей України. Для цього необхідно законодавче і матеріальне забезпечення цього напрямку досліджень.

Такі можуть бути основні напрямки удосконалення криміналістичних обліків з використанням сучасних досягнень в природничо-технічних науках.

У статті на матеріалах вітчизняних та іноземних публікацій (першоджерел) проаналізовано питання щодо можливості використання нових методів криміналістичної реєстрації особи. Зазначеним аспектам на сучасному етапі в юридичних виданнях не приділено належної уваги. Ознайомлення зі змістом статті студентів вищих юридичних навчальних закладів і працівників правоохоронних органів, які займаються розслідуванням і розкриттям злочинів, буде сприяти підвищенню їх знань з криміналістики.

Література

1. Вислоух С. Ретиноскопия (сетчатая оболочка глаза на службе криминалистики) // Рабочий суд. — 1924. — № 3–4–5. — С. 36–39.
2. Перепечина И. О. ДНК в вопросах и ответах: Об исследовании ДНК в судебной медицине и криминалистике. — М., 1999. — 58 с.
3. Le Ve Congres penitenciaire international // Bulletin de la Societe generale des prisons. — Paris, 1895. — Т. 19, N 7. — Р. 982–1070.
4. Ier Congres de police judiciaire internationale (Monaco) // Archives d'anthropologie criminelle de medicine legale et de psychologie normale et pathologique. — Lyon, Paris, 1914. — Т. 29, N 247. — Р. 523–528.

УДК 343.982.35

В. А. Семенюк

НАУКОВІ ПРИЙОМИ ВИКОРИСТАННЯ СЛІДІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

На сучасному етапі розвитку криміналістики різноманітні сліди, які нерідко виступають як докази, мають важливе значення в розслідуванні злочинів.

Трасологія як галузь криміналістичної техніки і вчення про сліди ніг і рук людини успішно почали формуватися і використовуватися в практиці боротьби зі злочинністю вже в другій половині ХІХ ст. На початковому етапі становлення криміналістичної техніки розробками стосовно використання різних видів